

УДК 65.011.2

Т.С. Осадча, канд. екон. наук

Житомирський державний технологічний університет, м. Житомир, Україна

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ РЕНТНОГО ДОХОДУ: ВИЯВЛЕННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ**Т.С. Осадчая**, канд. экон. наук

Житомирский государственный технологический университет, г. Житомир, Украина

РЕНТАБЕЛЬНОСТЬ РЕНТНОГО ДОХОДА: ОПРЕДЕЛЕНИЕ ВЛИЯНИЯ ФАКТОРОВ**Tetiana Osadcha**, PhD in Economics

Zhytomyr State Technological University, Zhytomyr, Ukraine

PROFITABILITY OF RENTAL INCOME: IDENTIFICATION OF FACTORS OF INFLUENCE

Показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства і стають найважливішими для оцінювання його виробничої та фінансової діяльності. Дослідження присвячено формуванню методики визначення впливу факторів на рентабельність рентного доходу підприємства за допомогою способу розширення факторних систем.

У результаті дослідження отримано методики аналізу впливу факторів на рентабельність рентного доходу підприємства, а саме: рентабельності продажів, ресурсомісткості рентного доходу та ефективності використання активів. Застосовуючи спосіб ланцюгових підстановок, встановлено таку черговість зміни при розрахунках впливу факторів на результативний показник ланцюговим способом: рентабельність продажів; ресурсомісткість рентного доходу; ефективність використання активів.

Застосування запропонованих показників і методик визначення впливу факторів на рентабельність рентного доходу дозволить впливати на розмір і структуру рентного доходу під час його формування. Виявлення можливого синергетичного ефекту від взаємодії факторів є важливим аспектом у процесі управління рентабельністю рентного доходу.

Ключові слова: рентний дохід, аналіз рентного доходу, ефективність ренти, рентабельність ренти, факторний аналіз, індексний аналіз, синергетичний ефект.

Показатели финансовых результатов характеризуют абсолютную эффективность хозяйствования предприятия и становятся важнейшими для оценки его производственной и финансовой деятельности. Исследование посвящено формированию методики определения влияния факторов на рентабельность рентного дохода предприятия с помощью способа расширения факторных систем.

В результате исследования получены методики анализа влияния факторов на рентабельность рентного дохода предприятия, а именно: рентабельности продаж, ресурсоемкости рентного дохода и эффективности использования активов. Применяя способ цепных подстановок, установлена следующая очередность изменения при расчетах влияния факторов на результативный показатель цепным способом: рентабельность продаж; ресурсоемкость рентного дохода; эффективность использования активов.

Применение предложенных показателей и методик определения влияния факторов на рентабельность рентного дохода позволит влиять на размер и структуру рентного дохода при его формировании. Выявление возможного синергетического эффекта от взаимодействия факторов является важным аспектом при управлении рентабельностью рентного дохода.

Ключевые слова: рентный доход, анализ рентного дохода, эффективность ренты, рентабельность ренты, факторный анализ, индексный анализ, синергетический эффект.

Indicators of financial results characterize the absolute efficiency of managing of the enterprise and become the most important for evaluating its industrial and financial activity. For the purpose of research is chosen the formation of methodology of determining the impact of factors on the effectiveness of enterprise rental income.

The study received a methodology for analyzing the impact of factors on the profitability of rental income businesses, namely return on sales, rental income and resource input efficiency assets. Applying the method of chain substitutions, such a set of priority changes when calculating the impact of factors on the resultant figure chain method: return on sales; resource-rental income; efficient use of assets.

The usage of the proposed indicators and methods of determining of influence of the factors on the profitability of rental income will allow to affect on the size and the structure of rental income during its formation. Identifying of possible synergy effect from the interaction of factors is an important aspect in the management of profitability of rental income and is the prospect of further researches.

Key words: rental income, analysis of rental income, effectiveness of rent, the profitability of rent, factor analysis, index analysis.

Постановка проблеми. Показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства. Найважливішими серед них є показники доходу, що в умовах переходу до ринкової економіки становить основу економі-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

чного розвитку підприємства. Зростання доходу, в тому числі і рентного, створює фінансову базу для самофінансування, розширеного виробництва, вирішення проблем соціального розвитку підприємства. Таким чином, показники доходу стають найважливішими для оцінювання виробничої та фінансової діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань методики аналізу доходів здійснювали такі вчені, як В.А. Дерій [1], М.В. Дембінський [2], Л.Л. Єрмолович [3], І.П. Житна [4], В.В. Ковальов [5], К.Ф. Ковальчук [6], М.Я. Коробов [7], І.Д. Лазаришина [8], Є.В. Мних [9], М.В. Мельник [10], О.В. Олійник [11], П.Я. Попович [12], Г.В. Савицька [13], Н.В. Тарасенко [14], Т.М. Чебан [15], М.Г. Чумаченко [16], А.О. Шурміна [17] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питання методики аналізу ренти вченими не досліджувалися. Це пов'язано із відсутністю інформаційних джерел для аналізу, що обумовлено тим, що рента не виділялася як окремий об'єкт бухгалтерського обліку, що не дозволяло отримувати інформацію про її формування, розподіл та використання.

Метою дослідження є формування методики визначення впливу факторів на рентабельність рентного доходу підприємства.

Виклад основного матеріалу. Управління доходами, в тому числі рентними, – важлива складова управління ефективністю діяльності суб'єкта господарювання та його стратегічним розвитком. Розмір і структура доходів обумовлюють загальні показники ефективності та результативності діяльності підприємства (поточні та перспективні), тому перед управлінським персоналом постає питання необхідності виявлення й управління факторами, які зумовлюють величину отриманих доходів та їх окупність (рентабельність рентного доходу).

Рентабельність рентного доходу (R_{RD}) запропоновано визначати за такою формулою:

$$R_{RD} = \frac{ЧП}{RD}, \quad (1)$$

де $ЧП$ – чистий прибуток, грн.

Досліджуючи причинно-наслідкові зв'язки в економіці, коли результативна ознака визначається співвідношенням декількох факторних ознак, доцільним є застосування індексного аналізу, що ґрунтується на детермінованих мультиплікативних моделях [18].

Застосування прийому розширення факторних систем передбачає виявлення кола показників-факторів, управління якими дозволяє впливати на результативний показник. Найбільш складним питанням при цьому є окреслення показників, домножування чисельника і знаменника, на які дозволило б отримати показники-фактори, які мали б реальний економічний сенс та могли б бути інтерпретовані як фактори, що впливають на результативний показник.

Із застосування прийому розширення факторних систем до показника рентабельність рентного доходу (формула 1) отримано таку факторну модель:

$$R_{RD} = \frac{ЧП}{RD} \cdot \frac{ЧД}{ЧД} \cdot \frac{A}{A}, \quad (2)$$

де $ЧД$ – чистий дохід, грн;

A – вартість активів підприємства, грн.

Перетворивши формулу (2), отримаємо такий її вигляд:

$$R_{RD} = \frac{ЧП}{ЧД} \cdot \frac{A}{RD} \cdot \frac{ЧД}{A}, \quad (3)$$

де $\frac{ЧП}{ЧД}$ – рентабельність продажів;

$\frac{A}{PД}$ – ресурсомісткість рентного доходу;

$\frac{ЧД}{A}$ – ефективність використання активів.

Математичне перетворення формули показника рентабельність рентного доходу дозволило розрахувати вплив на нього рентабельності продажів, ресурсомісткості рентного доходу та ефективності використання активів, від яких він безпосередньо залежить.

Вплив факторів на результативний показник може бути розрахований методом виявлення ізольованого впливу факторів або методом виявлення взаємопов'язаного впливу факторів.

Метод виявлення ізольованого впливу факторів передбачає визначення впливу кожного з факторів, значення яких фіксується за принципом Ласпейреса на базисному рівні, на результативний показник. Вказаний метод дозволяє виявити синергетичний ефект від взаємодії факторів.

Дослідженням питань синергетики значну увагу приділяв Г. Хакен, який вперше описав синергетичний ефект [19]. За дослідженнями Г. Хакена [20], синергетика вивчає системи, що складаються з великої кількості частин, компонентів або підсистем, тобто деталей, які складним чином взаємодіють між собою. Поняття «синергетика» й означає «спільна дія», підкреслюючи узгодженість функціонування частин, що впливає на поведінку системи в цілому.

Інтерес до вивчення цього явища і до факторів, які забезпечують синергізм, пояснюється отриманням додаткового результату, який прийнято називати синергетичним ефектом. «При високій організованості системи сума властивостей системи буде вище суми властивостей її компонентів. Різниця між сумою властивостей системи і сумою властивостей її компонентів називається синергетичним ефектом, додатковим ефектом творчої взаємодії компонентів» [21].

В економічному словнику пропонується визначення синергетичного ефекту як зростання ефективності діяльності в результаті об'єднання, інтеграції, злиття окремих частин в єдину систему за рахунок так званого системного ефекту (емерджентності) [22]. Синергетичний ефект в економіці характеризує можливість у результаті об'єднання елементів отримувати більший економічний ефект, ніж арифметична сума економічних ефектів від діяльності окремих елементів.

Отже, синергетичний ефект – це завжди результат взаємодії факторів, їх «спільна дія», що виникає у результаті узгодженості функціонування частин і відбивається у поведінці системи як цілого.

Синергетичний ефект при розрахунку рентабельності рентного доходу формується за рахунок взаємодії таких факторів: рентабельності продажів, ресурсомісткості рентного доходу та ефективності використання активів, управління яким дозволить отримати бажаний рівень результативного показника.

Послідовність визначення ізольованого впливу факторів на рентабельність рентного доходу та синергетичного ефекту, що при цьому виникає, є такою:

1. Оцінка загальної зміни рентабельності рентного доходу ($i_{PД}$):

$$i_{PД} = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1}}{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}} \quad (4)$$

2. Оцінка зміни рентабельності рентного доходу за рахунок факторів:

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

2.1. Рентабельності продажів ($i_{P_{РД}}(\frac{ЧП}{ЧД})$):

$$i_{P_{РД}}(\frac{ЧП}{ЧД}) = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}}{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}} \quad (5)$$

2.2. Ресурсомісткості рентного доходу ($i_{P_{РД}}(\frac{A}{PД})$):

$$i_{P_{РД}}(\frac{A}{PД}) = \frac{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}}{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}} \quad (6)$$

2.3. Ефективності використання активів ($i_{P_{РД}}(\frac{ЧД}{A})$):

$$i_{P_{РД}}(\frac{ЧД}{A}) = \frac{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1}}{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}} \quad (7)$$

3. Виявлення додаткового (синергетичного) ефекту від взаємодії факторів:

3.1. Приріст рентабельності рентного доходу в цілому ($\Pi_{P_{РД}}$):

$$\Pi_{P_{РД}} = \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1} - \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} \quad (8)$$

3.2. Приріст рентабельності рентного доходу за рахунок рентабельності продажів ($\Pi_{P_{РД}}(\frac{ЧП}{ЧД})$):

$$\Pi_{P_{РД}}(\frac{ЧП}{ЧД}) = \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} - \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} \quad (9)$$

3.3. Приріст рентабельності рентного доходу за рахунок ресурсомісткості рентного доходу ($\Pi_{P_{РД}}(\frac{A}{PД})$):

$$\Pi_{P_{РД}}(\frac{A}{PД}) = \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} - \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} \quad (10)$$

3.4. Приріст рентабельності рентного доходу за рахунок ефективності використання активів ($\Pi_{P_{РД}}(\frac{ЧД}{A})$):

$$\Pi_{P_{РД}}(\frac{ЧД}{A}) = \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1} - \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} \quad (11)$$

3.5. Синергетичний ефект ($\Delta P_{РД}$):

$$\Delta P_{РД} = \Pi_{P_{РД}} - \left[\Pi_{P_{РД}}(\frac{ЧП}{ЧД}) + \Pi_{P_{РД}}(\frac{A}{PД}) + \Pi_{P_{РД}}(\frac{ЧД}{A}) \right] \quad (12)$$

4. Перевірка правильності розрахунку синергетичного ефекту:

$$T_{P_{РД}} = i_{P_{РД}} - 1; \quad T_{P_{РД}}(\frac{ЧП}{ЧД}) = i_{P_{РД}}(\frac{ЧП}{ЧД}) - 1;$$

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

$$T_{P_{RD}(\frac{A}{RD})} = i_{P_{RD}(\frac{A}{RD})} - 1; \quad T_{P_{RD}(\frac{ЧД}{A})} = i_{P_{RD}(\frac{ЧД}{A})} - 1; \\ T_{P_{RD}(\Delta P_{RD})} = i_{P_{RD}} - i_{P_{RD}(\frac{ЧП}{ЧД})} - i_{P_{RD}(\frac{A}{RD})} - i_{P_{RD}(\frac{ЧД}{A})} + 1. \quad (13)$$

Після перетворення формула 13 буде мати такий вигляд:

$$T_{P_{RD}} = T_{P_{RD}(\frac{ЧП}{ЧД})} + T_{P_{RD}(\frac{A}{RD})} + T_{P_{RD}(\frac{ЧД}{A})} + T_{P_{RD}(\Delta P_{RD})} \quad (14)$$

Застосування методу виявлення взаємопов'язаного впливу факторів передбачає проведення розрахунків способом ланцюгових підстановок.

Встановлено таку черговість зміни факторів:

1. Рентабельність продажів.
2. Ресурсомісткість рентного доходу.
3. Ефективність використання активів.

Послідовність визначення взаємопов'язаного впливу факторів на рентабельність рентного доходу є такою:

1. Оцінка загальної зміни рентабельності рентного доходу ($i_{P_{RD}}$):

$$i_{P_{RD}} = \frac{\frac{ЧП_1 \cdot A_1 \cdot ЧД_1}{ЧД_1 \cdot RD_1 \cdot A_1}}{\frac{ЧП_0 \cdot A_0 \cdot ЧД_0}{ЧД_0 \cdot RD_0 \cdot A_0}}. \quad (15)$$

2. Оцінка зміни рентабельності рентного доходу за рахунок факторів:

- 2.1. Рентабельності продажів ($i_{P_{RD}(\frac{ЧП}{ЧД})}$):

$$i_{P_{RD}(\frac{ЧП}{ЧД})} = \frac{\frac{ЧП_1 \cdot A_0 \cdot ЧД_0}{ЧД_1 \cdot RD_0 \cdot A_0}}{\frac{ЧП_0 \cdot A_0 \cdot ЧД_0}{ЧД_0 \cdot RD_0 \cdot A_0}}. \quad (16)$$

- 2.2. Ресурсомісткості рентного доходу ($i_{P_{RD}(\frac{A}{RD})}$):

$$i_{P_{RD}(\frac{A}{RD})} = \frac{\frac{ЧП_1 \cdot A_1 \cdot ЧД_0}{ЧД_1 \cdot RD_1 \cdot A_0}}{\frac{ЧП_1 \cdot A_0 \cdot ЧД_0}{ЧД_1 \cdot RD_0 \cdot A_0}}. \quad (17)$$

- 2.3. Ефективності використання активів ($i_{P_{RD}(\frac{ЧД}{A})}$):

$$i_{P_{RD}(\frac{ЧД}{A})} = \frac{\frac{ЧП_1 \cdot A_1 \cdot ЧД_1}{ЧД_1 \cdot RD_1 \cdot A_1}}{\frac{ЧП_1 \cdot A_1 \cdot ЧД_0}{ЧД_1 \cdot RD_1 \cdot A_0}}. \quad (18)$$

3. Виявлення впливу факторів на рентабельність рентного доходу:

- 3.1. Приріст рентабельності рентного доходу в цілому ($П_{P_{RD}}$):

$$P_{P_{RD}} = \frac{ЧП_1 \cdot A_1 \cdot ЧД_1}{ЧД_1 \cdot RD_1 \cdot A_1} - \frac{ЧП_0 \cdot A_0 \cdot ЧД_0}{ЧД_0 \cdot RD_0 \cdot A_0}. \quad (19)$$

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

3.2. Приріст рентабельності рентного доходу за рахунок рентабельності продажів ($\Pi_{P_{RD}}(\frac{ЧП}{ЧД})$):

$$\Pi_{P_{RD}}(\frac{ЧП}{ЧД}) = \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} - \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}. \quad (20)$$

3.3. Приріст рентабельності рентного доходу за рахунок ресурсомісткості рентного доходу ($\Pi_{P_{RD}}(\frac{A}{PД})$):

$$\Pi_{P_{RD}}(\frac{A}{PД}) = \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} - \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}. \quad (21)$$

3.4. Приріст рентабельності рентного доходу за рахунок ефективності використання активів ($\Pi_{P_{RD}}(\frac{ЧД}{A})$):

$$\Pi_{P_{RD}}(\frac{ЧД}{A}) = \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1} - \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}. \quad (22)$$

4. Перевірка правильності розрахунку ступеня впливу факторів:

$$\begin{aligned} T_{P_{RD}} &= i_{P_{RD}} - 1; & T_{P_{RD}}(\frac{ЧП}{ЧД}) &= i_{P_{RD}}(\frac{ЧП}{ЧД}) - 1; \\ T_{P_{RD}}(\frac{A}{PД}) &= i_{P_{RD}}(\frac{A}{PД}) - 1; & T_{P_{RD}}(\frac{ЧД}{A}) &= i_{P_{RD}}(\frac{ЧД}{A}) - 1; \\ T_{P_{RD}} &= T_{P_{RD}}(\frac{ЧП}{ЧД}) + T_{P_{RD}}(\frac{A}{PД}) + T_{P_{RD}}(\frac{ЧД}{A}). \end{aligned} \quad (23)$$

Отже, у запропонованій методиці аналізу впливу факторів на рентабельність рентного доходу враховано можливість управління рентабельністю продажів, ресурсомісткістю рентного доходу та ефективністю використання активів з метою оптимізації значення рентабельності рентного доходу підприємства в цілому.

Висновки і пропозиції. Застосування запропонованих показників і методик визначення впливу факторів на рентабельність рентного доходу дозволить впливати на розмір і структуру рентного доходу під час його формування.

Виявлення можливого синергетичного ефекту від взаємодії факторів є важливим аспектом у процесі управління рентабельністю рентного доходу.

Перспективою подальших досліджень є виявлення факторів, що впливають на коефіцієнт ефективності рентного доходу, та розрахунок ступеня їх впливу з метою управління ефективністю рентного доходу підприємства.

Список використаних джерел

1. Дерій В. А. Проблеми теорії науки, методики й організації навчання і практики економічного аналізу / Василь Антонович Дерій // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 6. – С. 3–12.
2. Дембинский Н. В. Вопросы теории экономического анализа / Н. В. Дембинский. – М. : Финансы, 1973. – 72 с.
3. Ермолович Л. Л. Анализ эффективности деятельности промышленных предприятий / Л. Л. Ермолович. – Минск : Вышэйшая школа, 1979. – 272 с.
4. Житна І. П. Економічний аналіз : навч. посіб. / І. П. Житна, І. В. Тацій, П. С. Житний. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 296 с.
5. Ковалев В. В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 560 с.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

6. *Ковальчук К. Ф.* Целевой экономической и управленческой анализ (контроллинг) / К. Ф. Ковальчук, А. Н. Марюта ; Национальная металлургическая академия Украины. – Д. : Системные технологии, 2005. – 342 с.
7. *Коробов М. Я.* Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. / М. Я. Коробов. – К. : Знання, КОО, 2000. – 378 с.
8. *Лазаришина І. Д.* Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика : монографія / І. Д. Лазаришина. – Рівне : НУВГП, 2005. – 369 с.
9. *Мних Є. В.* Економічний аналіз : підручник / Є. В. Мних. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.
10. *Анализ финансовой отчетности* / под ред. О. В. Ефимовой, М. В. Мельник. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Омега-Л, 2009. – 451 с.
11. *Олійник О. В.* Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін : монографія / О. В. Олійник. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – 653 с.
12. *Попович П. Я.* Економічний аналіз суб'єктів господарювання : підручник / П. Я. Попович. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 454 с.
13. *Савицкая Г. В.* Теория анализа хозяйственной деятельности : учебное пособие / Г. В. Савицкая. – М. : ИНФРА-И, 2006. – 281 с.
14. *Тарасенко Н. В.* Економічний аналіз : навч. посіб. / Н. В. Тарасенко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Львів : Новий світ – 2000, 2003. – 318 с.
15. *Чебан Т. М.* Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / Т. М. Чебан, Т. Л. Калінська, І. О. Дмитрієнко ; за ред. проф. В. Є. Труша. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 214 с.
16. *Чумаченко Н. Г.* Функционально-стоимостный анализ / Н. Г. Чумаченко, В. М. Дегтярева, Ю. С. Игумнов. – К. : Вища школа, 1985. – 223 с.
17. *Шурміна А. О.* Аналітичне забезпечення оперативного управління доходом операційної діяльності / А. О. Шурміна // Вісник СевНТУ : зб. наук. пр. – Севастополь : Вид-во Севастоп. нац. техн. ун-ту, 2010. – Вип. 109: Економіка і фінанси. – С. 177–182.
18. *Янковий О. Г.* Детерміновані моделі факторного економічного аналізу. Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону : монографія / за заг. ред. А. З. Підгорного. – О. : Атлант, 2012. – С. 125–143.
19. *Кейнс Д. М.* Общая теория занятости, процента и денег [Электронный ресурс] / Д. М. Кейнс. – Режим доступа : <http://books.efaculty.kiev.ua/isekvc/9/>.
20. *Гесць В. М.* Національна інноваційна система та інноваційно-інвестиційна діяльність // Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Ін-т екон. прогноз. ; Фенікс, 2003. – 385 с.
21. *Шумпетер Й.* Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 278 с.
22. *Климонтович Н. Ю.* Без формул о синергетике / Н. Ю. Климонтович. – Минск : Вышэйшая школа, 1986. – 458 с.